

Oiva

Pirkanmaan
ELY-keskuksen
asiakaslehti

3
2012

Makeaa
maalaisherkkua
Suojärven
Suklaatilalta
8

Parhaat
käytännöt 2012
Pirkanmaan
finalistit
10

Saksiniekkä osoitti suunnan liiketoiminnalle

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Kuva Tinnu Salonen

Uusi maaseutuohjelma tehdään yhdessä

» Pirkanmaalaista maaseutua on kehitetty Euroopan unionin maaseutuohjelmilla jo vuodesta 1995 lähtien. Ohjelmilla on rahoitettu yleishyödyllisiä kehittämis-, koulutus- ja investointihankkeita sekä yrityshankkeita maaseudun kilpailukyvyyn ja vetovoimaisuuden parantamiseksi.

Kuluvalla ohjelmakaudella 2007–2013 on panostettu erityisesti hankkeisiin, jotka edistävät nuorten metsien hoitoa, bio- ja lähienergian käytön lisäämistä ja energiayrittäjyyttä, luomu- ja lähiruokaa, maaseutumatkailua sekä maaseudun infran rakentamista. Tässä lehdessä esitellään muutamia ohjelmakauden menestystarinoita.

Ohjelmakausi lähestyy loppuaan. ELY-keskuksen johdolla aloitettiin alkuvuodesta uuden ohjelmakauden 2014–2020 valmistelu. Vaikka valmisteluvastuu on annettu ELY-keskukselle, mukana ovat kaikki keskeiset maaseudun kehittäjätahot maakunnassa.

Työ aloitettiin viime maaliskuussa tulevaisuustyöpajalla, jossa noin 70 henkilöä pohti maaseudun toimintaympäristön muutosta. Lisäksi arvioitiin maaseudun nykytilaa ja siitä nousevia kehittämistarpeita ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Työskentelyn pohjalta valittiin tärkeimmät kehittämisteemat, joita on pohdittu vielä kolmessa alueellisessa tilaisuudessa. Teemat liittyvät yritystoiminnan edellytysten parantamiseen, asumiseen, elintarviketuotantoon, metsään, lähienergiaan, biomateriaaleihin ja maaseutu ympäristön hoitoon.

Kuluvasta ohjelmakaudesta teetettiin vaikuttavuusselvitys. Sen mukaan erityisesti kylien kehittämishankkeet, infrastruktuurihankkeet sekä maaseudun yritystoimintaa monipuolistavat hankkeet ovat tuottaneet hyviä tuloksia. Suurimmaksi ongelmaksi koettiin odotetusti byrokratia ja päätöksenteon hitaus.

Vaikuttavuusselvityksen ja työpajojen tulosten pohjalta valmistui tänä syksynä Pirkanmaan maaseudun kehittämisstrategia. Yhdessä Suomen muiden alueellisten maaseudun kehittämisstrategioiden kanssa se luo perustan valtakunnalliselle maaseudun kehittämisohjelmalle 2014–2020.

Vaikka tulevan ohjelmakauden kehittämisen painotukset ovat osittain samoja kuin kuluvana kautena, korostuvat seuraavina vuosina erityisesti innovaatiot, ekosysteemien säilyttäminen ja ilmastonmuutoksen torjuminen sekä luonnonvarojen tehokas käyttö.

Uuden maaseutuohjelman tavoitteena on toteuttaa Pirkanmaan maaseudun visiota: Pirkanmaa on monipuolinen ja yhteisöllinen ympäristö yrittäjä, asua ja virkistystä.

Erkki Honkaniemi

Maaseutu ja energia -yksikön päällikkö
Pirkanmaan ELY-keskus

Pirkanmaan ELY-keskuksen asiakaslehti Oiva ilmestyy neljä kertaa vuodessa

Julkaisija Pirkanmaan ELY-keskus **Päätoimittaja** Viestintäpäällikkö Sirkka Kulomäki
Toimitusneuvosto Riikka Joutsensaari, Erkki Lyden, Tuija Marnela, Pirkko Mäntysalo, Maija Niskavirta, Tiina Ropo, Jukka T. Raivio, Tinnu Salonen, Anna Vihula
Toimitus Viestintätoimisto Tammisto, Knuutila, Tammisto Oy, toimitussihteeri Päivi Eskelinen, ulkoasu Tiina Lautamäki **Kansi** Sari Jaunes ja Pasi Heinonen, Koivulahden Rapukartano, kuvaaja Marjaana Malkamäki **Paino** Tammerprint Oy, syyskuu 2012, ISSN 1458-0195

Lehden tilaukset ja osoiteasiat tinnu.salonen@ely-keskus.fi

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, PL 297, 33101 Tampere, puhelin 020 636 0050, Pellavatehtaankatu 25 ja Yliopistonkatu 38, www.ely-keskus.fi/pirkanmaa

Maatilojen koko kasvaa, erikoistuminen jatkuu

Pirkanmaan ELY-keskus ja MTK Pirkanmaan Kasvukausi-hanke teettivät Suomen Gallup Elintarviketiedolla alkuvuodesta 2012 valtakunnallisen Maatilojen kehitysnäkymät -kyselyn 4 000 maatilalle. Pirkanmaalta haastatteluun vastasi 537 aktiivimaanviljelijää. Pirkanmaan osuuteen lisättiin myös kysymyksiä luomutuotannon ja lähiruoan näkymistä.

Tulokset osoittavat, että liitäntäiselinkeinojen osuus maatilojen tulonmuodostuksesta on yhä merkittävämpi, tilakoko kasvaa ja erikoistuminen tuotannossa lisääntyy. Tilojen määrä laskee Pirkanmaalla noin kaksi prosenttia vuodessa. Lopettavat tilat ovat lähinnä pientiloja. Tuloksista kävi myös ilmi, että kiinnostus ympäristöllisiin ja tuotannollisiin kehittämistoimiin on Pirkanmaalla keskimääräistä viereämpää.

» Lisää maatilojen kehitysnäkymistä Pirkanmaalla www.pirkanmaanennakointipalvelu.fi

 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahoitus: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

 Vipuvoimaa EU:lta
Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto 2007–2013

Kehittämis Maaseutu

Parhaat käytännöt
2012

 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahoitus: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Ilkka Immonen luovien alojen toimialapäälliköksi

Ilkka Immonen on aloittanut 1.8. valtakunnallisessa luovien alojen toimialapäällikön tehtävässä. Hänen toimipaikkansa on Pirkanmaan ELY-keskuksessa.

Koulutukseltaan Ilkka Immonen on kauppatieteen kandidaatti. Hän on toiminut projektipäällikkönä Rovaniemen maalaiskunnassa ja oman yrityksensä toimitusjohtajana. Immosella on kokemusta luovien alojen liiketoiminnan kehittämisestä ja työvoimapolitiittisen koulutuksen suunnittelusta.

Toimialapäällikkö toimii valtakunnallisena luovien alojen asiantuntijana yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä alan toimijoiden kanssa. Uudella tehtävällä ministeriöt edistävät luovaan osaamiseen perustuvaa liiketoimintaa.

TEM Toimialapalvelun tehtävissä toimialapäällikkö tekee vuosittain luovien alojen toimialaraportin. Hän antaa lausuntoja rahoitushankkeisiin ja esittää näkemyksiä alan julkisen rahoituksen suuntaamiseen.

Toimialapäällikkö kehittää aktiivisesti luovien alojen verkostoja ja järjestää vuosittain alueellisten asiantuntijoiden toimialapäivät.

Lisätiedot
ilkka.immonen@ely-keskus.fi
puh. 050 390 2717

Tapahtumat ja koulutukset pk-yrityksille

Kansainvälistyminen

- 2.10. Indonesian liiketoimintamahdollisuudet
- 6.–12.10. Brasilian liiketoimintamatka,
- 25.10. Globaali Reilu Kauppa
- 1.11. Verotuksen suunnittelumahdollisuudet Venäjällä
- 8.11. Syventävä IPR-koulutus, IPR University Center kouluttaa
- 27.11. Rahoitus- ja sopimusratkaisuja edessä? Julkinen rahoitus ja sopimukset kansainvälistymisen eri vaiheissa
- Vko 46/47 Norjan liiketoimintamatka, Enterprise Europe Network
- 12.12. Nuoret innovatiiviset kasvuyritykset -seminaari

Alkavat valmennusohjelmat

- Pk-yritysten kansainvälistymisen valmennusohjelma
- Venäjän vientiohjelma

Ohjelmat julkaistaan niiden valmistuttua osoitteessa www.ely-keskus.fi/pirkanmaa/tapahtumat

Lisätiedot

- Raimo Ala-Korpi
raimo.ala-korpi@ely-keskus.fi
puh. 0295 036 037
  - Maija Aalto
maija.aalto@ely-keskus.fi
puh. 0295 036 036
- Valmennusohjelmat ja liiketoimintamatkat:
- Tiina Ropo
tiina.ropo@ely-keskus.fi
puh. 0295 036 207

en helmiä gaalassa

Nyt on aika nauttia maaseudun kehittämis-työn tuloksista. Tampereella 8.11. järjestettävässä Maaseutugaalassa julkistetaan Parhaat käytännöt 2012 -kilpailun voittajat. Kilpailun finalistit edustavat Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämis-ohjelmissa syntyneitä hyviä tuloksia ja toimintatapoja.

Lisätiedot
www.maaseutu.fi

Työvoima liikkeelle Pirkanmaalla

• **Pirkanmaan ICT-pooli** on avattu Haussa.fi -palvelussa. Pooli kokoaa pirkanmaalaiset ICT-alan yritykset ja osajat saman katon alle. Palvelu osoitteesta www.haussa.fi/poolit/ict-ala.

• **Rekrytori Goes Mindtrek** -rekrytointitapahtuma Finlaysonilla 3.10., www.rekrytori.fi.

• **RecruIT Tampere – Professional Contacts**, tietualan rekrytointitapahtuma järjestetään 24.10. ICT-alan työnhakijoista kiinnostuneet yritykset, jotka haluavat näytteilleasettajaksi, voivat ottaa yhteyttä Jouni Salmiseen.

Lisätiedot Jouni Salminen, jouni.salminen@te-toimisto.fi
Työvoima liikkeelle Pirkanmaalla -projekti

”Halusin tehdä eri

Kun Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi vuonna 2004, Pasi Heinonen muistele.

-Teimme isännänvaihdoksen samana vuonna, kun Suomi liittyi EU:hun. Navetassa oli kymmenen lypsävää, joten tilan elinvoimaisena pitäminen vaati nopeaa uudistumista, **Pasi Heinonen** muistele.

Nykyisin tilalla toimii kokous- ja juhlapalveluyritys Koivulahden Rapukartano. Kuoreveden rantakalliolla seisova päärakennus saa seurakseen vuoden loppuun mennessä majoitusrakennuksen. Se lisää vuodepaikkojen määrän pihapiirissä 20:sta 70:een. Kun kartanon käytössä olevat vuokramökit lasketaan mukaan, yöpymispaikka voidaan jatkossa tarjota sadalle yritys- tai perhejuhlan viettäjäille.

– Uusi majatalo Merta antaa mahdollisuuden kasvattaa paitsi tilaisuuksien kokoa, myös niiden lukumäärää, Heinonen sanoo tyytyväisenä.

Ravut muuttavat navettaan

Palataanpa vielä runsaat 15 vuotta taaksepäin. Mitä vaihtoehtoja risteili nuoren isännän mielessä, kun hän ideoi tilalle uutta elinkeinoa?

– Kasvinviljelyä en edes harkinnut, sillä tilan pellot ovat keväisin melkein kokonaan veden alla. Muistan, kuinka menimme joskus kouluun veneellä ja pellolta pyydettiin kutuhaukea. Kalanviljelyä mietin ensiksi, mutta sitten kuulin, että Pirkanmaan reittivesille suunniteltiin täplärapuistutuksia.

Rapuja, se oli siinä! Lehmät saivat lähteä, ja navettaan muutti 600 emorapua. Hankittiin mädin hautomakone, pellolle kaivettiin kasvatusallas ja Pirkanmaan kalata-

louskeskuksen kanssa solmittiin sopimus poikasten kasvatuksesta.

Keväällä navetassa kuoriutui noin 30 000 ravunpoikasta.

– Kun siirsin poikasia kasvatusaltaan, ehdin jo epäillä niiden elinkelpoisuutta, rapuhan on syntyessään läpikuultava, hyttysen kokoinen otus. Kun sitten loppukesästä kävin iltaisin altaalla, taskulampun valossa kiiluivat lukemattomat mustat silmäparit.

Maja kasvaa kartanoksi

Ravunviljely lähti sujumaan hyvin, uusia alaita rakennettiin ja emorapujen määrää lisättiin. Rapuja alkoi jäädä toimitusten yli omaan kasvatukseen.

– Seuraavaksi päätin jatkojalostaa yritysideaani rakentamalla rapumajan, jossa järjestäisin asiakkaille rapujuhla.

Sopivaa rakennusta Pasi Heinonen etsi hyvän tovin, kunnes hän teki kaupat naapurin purkukuntoisesta vanhasta päärakennuksesta. Talon hirsikehikko siirret-

tiin Koivulahteen ja jaettiin kahtia. Päätysten väliin Heinonen rakensi kaksikerroksisen uudisosan, johon tulivat keittiö, sauna ja takkatupa sekä tilavat terassit. Rantaan rakennettiin lisäksi erillinen savusauna. Idea majasta oli kasvanut kartanoksi.

– Talon päädyt ovat eri aikakausilta. Vanhempi päädy on rakennettu 1780-luvulla savupirtiksi. Pinkopahvikerrosten alta paljastuivat pikimustat hirret, joita emme halunneet valkaista kauttaaltaan. Nuo tummat kohdat ovat nokea, hän esittelee.

Ruokaa ammattimaisella otteella

Pelkästään tilausravintolana toimivassa Rapukartanossa järjestetään viikolla yritystilaisuuksia, ja viikonlopot täyttyvät erilaisista perhejuhlista. Yritys työllistää yrittäjäpariskunnan Pasi Heinosen ja **Sari Jauneksen** lisäksi keittiöpäällikön sekä myynti- ja markkinointivastaavan. Kii-reapua hankitaan ekstraajilta, joita Rapukartanossa työskenteli viime vuonna runsaat kymmenen.

tavalla kuin muut”

na 1995, Vilppulassa Koivulahden nuori isäntä mietti

Rapukartanon isäntä Pasi Heinonen mietti ja toteutti liike-ideansa huolellisesti. Päärakennus valmistui 2005, ja tämän vuoden lopussa otetaan käyttöön taustalla näkyvä majoitusrakennus Merta. Merran ulkovooraus on lämpökäsiteltyä haapaa. Käsitelyn teki vilppulalainen HJT-Holz, jonka yritystarina kerrotaan tämän lehden seuraavalla aukeamalla.

Hurjannäköinen herkku on valmis naposteltavaksi yleensä vasta nelivuotiaana. Rapujen elinkaaren ja kasvatuksen hyvin tunteva Pasi Heinonen on kysytty luennoija ja tuottanut aiheesta myös opetusmateriaalia.

Tänä syksynä keittiössä aloittaa toinen ammattilainen, Vuoden kokki -tittelin vuonna 2001 voittanut **Henry Tikkanen**.

– Ruoka on tullut Rapukartanossa yhä tärkeämmäksi asiaksi. Olemme kehittäneet menujamme keittiömestareiden kanssa.

– Suosimme luonnonmukaisia ja laadukkaita raaka-aineita, marjoja, sieniä, kalaa ja riistaa, joita hankitaan suoraan tutuilta metsästäjiltä ja kalastajilta. Viime vuonna ostin peräti kolme karhunruhoa Lieksasta.

Rapuja tilalla kasvatetaan lähinnä omaan käyttöön, vain pieniä määriä myydään ulkopuolisille. Ruokalistalla rapuja on aina tarjolla, ja rapujuhlia järjestetään säännöllisesti myös talvella.

– Keittiö saa eläviä rapuja läpi vuoden, emme koskaan käytä niitä pakasteina. Ravunsyönti on vieraille tunnelmallinen ohjelmanumero. Kerron rapujen elintavoista ja anatomiasta, ja neuvon helpon syömistekniikan, Heinonen kertoo.

Lue tulevaisuutta, tartu tilaisuuteen

Yrittäjänä Pasi Heinonen sanoo olevansa oman tiensä kulkija ja toteuttavansa vahvaa visiotaan.

– Aloittaessani katselin aikani ympärileni, ja otin selvää, mitä tarjontaa on ja mitä puuttuu. Halusin tehdä eri tavalla kuin muut. Me tarjoamme kiireetöntä tunnelmaa ja luonnonrauhaa. Henkilökunnallakaan ei saa olla kiire, vaan kunkin vierasryhmän tarpeisiin paneudutaan täysillä.

Loppuvuodesta valmistuvassa, pinta-alaltaan lähes 900 neliömetrin majoitustalossa on oma keittiö, joten tilalla voidaan jatkossa järjestää samanaikaisesti kaksi eri tilaisuutta.

– Jatkamme tilausravintolana. Äskettäin päivitetyn viisivuotissuunnitelman mukaan olemme oikealla tiellä, syitä suuriin toiminnallisiin muutoksiin ei ole.

Pirkanmaan ELY-keskus on rahoittanut päärakennuksen ja majatalon rakentamista Euroopan maaseudun kehittämi-

sen maatalousrahastosta. Pasi Heinosen mukaan ilman tukea Rapukartano olisi kehittynyt nykyistä hitaammin ja tyyliään taivonmaisempaan.

– Aloitimme juuri seitsemännen toimintavuoden. Tuki on auttanut nousemaan nopeasti sille tasolle, jolle olemme tähänneet alusta asti.

Tulevaisuutta Rapukartanossa luetaan valppaina seuraten ympäristön muiden toimijoiden suunnitelmia. Erittäin lupaavana asiana omalle liiketoiminnalleen Heinonen pitää Mäntässä vuonna 2014 avattavaa uutta taidekeskusta, joka sijaitsee vesireittiä pitkin vain seitsemän kilometrin päässä Rapukartanosta.

– Pitää tarttua siihen, mikä on jo tulolla, ja pysytellä mukana vauhdissa. Matkailun merkitys Mänttä-Vilppulan seudulla kasvaa varmasti lähivuosina. Alan yrittäjillä on jo nyt paljon tarjottavaa, mutta sen esille tuomista pitäisi ehdottomasti lisätä esimerkiksi yhteismarkkinoinnin avulla, hän sanoo.

Maitotila vaihtoi lämpöpuuhun

Olemme nyt tilan entisessä tuotantolaitoksessa, pihattonavetas-
sa lypsyaseman paikalla, esittelee yrittäjä **Jarkko Salo** HJT-Holzin neuvottelutiloja. Entiseltä maitotilalta Mänttä-Vilppulasta lähtee maailmalle noin 13 000 kuutiota lämpökäsittelyä puuta vuodessa.

Jarkko Salo luotsaa HJT-Holzia yhdessä veljensä **Hannu Salon** kanssa. Maito vaihdettiin lämpöpuuhun vuosituuhannen vaihteessa. Ensimmäinen lämpökäsittelyuuni rakennettiin vuonna 1999, ja karjasta luovuttiin 2001.

Puun lämpökäsittelyyn Salot houkutteli aiheeseen perehtynyt Mäntän silloinen palopääällikkö. Menetelmä on vanha: on jo kauan tiedetty, että kuumentaminen parantaa puun lahonkestävyyttä. Muun maassa aidansepäät kuumennettiin usein nuotiossa lahoamisen hidastamiseksi.

Teollisesti lämpökäsittely puu on tuotteena kuitenkin vielä nuori. Jarkko Salo arvioi, että alalla on

vielä paljon mahdollisuuksia, kunhan jalat pidetään maassa ja keksitään tuotteille lisää käyttökohteita.

– Suomessa lämpöpuuta käytetään pääasiassa terassirakentisiin ja Keski-Euroopassa sisustuksissa, lattioissa, huonekaluissa ja ulkoverhouksissa.

Paremman lämmöneristävyyden takia myös ovi- ja ikkunateollisuus on kiinnostunut lämpöpuusta. Salon mukaan lämpökäsittely sopii kaikille puulajeille, käyttöpaikka ratkaisee lajin valinnan.

Puu paistetaan vanhaksi

Lämpökäsittelyssä puu vanhennetaan keinotekoisesti. Kun solukosta poistetaan vettä ja sokeria, ligniiniä sekä tervaa, puun eläminen vähenee huomattavasti. Puu on uunissa puulajista, paksuudesta ja halutusta värisävystä riippuen 1,5–2 vuorokautta. Prosessin aikana lämpötila käy yli 200 asteessa. Vesihöyry syrjäyttää uunissa hapen niin, ettei puu pääse hiiltymään.

Viiden viime vuoden aikana

prosessin hallinnassa on menty eteenpäin harppauksin. HJT-Holzilla on käytössään vuosien aikana itse kehitettyä tekniikkaa. Kehitystyössä pääpaino on ollut lämmön talteenotossa ja prosessin ohjauksessa, uunit ovat tietokoneohjauksessa.

– Laadun pitämiseksi tasaisena tiedot käsittelyn etenemisestä tallennetaan koneen muistiin. Jos tapahtuu jotain poikkeavaa, tieto siitä tulee prosessinohitajan puhelimeen tekstiviestinä, Salo kertoo.

Lopputuotteen laatuun vaikuttavat sekä raaka-aineen oikea valinta että prosessin hallinta. Nykyisin alan teollisuudella on yhteinen, valvottu laatujärjestelmä ja yhteinen Thermowood-tavaramerkki.

Markkinat ovat Euroopassa

HJT-Holz on markkinointiyhtiö, joka ostaa tarvittavan puutavaran sahoilta ja myy valmiit tuotteet. Tuotteista noin 95 prosenttia menee vientiin, pääosin saksankieliseen Keski-Eurooppaan.

» Hyvät neuvot ovat nyt ilmaisia

- **Moteista megawateiksi** -hankkeen neuvonta on maksutonta.
- Myös omakotiasukkaat voivat ottaa yhteyttä kaikissa puulämmitystä koskeissa kysymyksissä.
- Hankkeelle on perusteilla netti-foorumi, jossa muun muassa pellettien ja haketuslaitteiden myyjät, lämpöyrittäjät sekä kunnat ja yritykset voivat tehdä kauppaa keskenään. Sivut avataan loppusyksystä osoitteessa www.metsakeskus.fi.
- Korjuunäytöksistä ja muista ajan-kohtaisista tapahtumista tietoa osoitteessa www.metsakeskus.fi/tapahtumat.
- Moteista megawateiksi -hankkeen rahoittaa Pirkanmaan ELY-keskus Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta.

Metsähakkeen

Pirkanmaalla on hyvät mahdollisuudet lisätä puuenergian käyttöä. Moteista megawateiksi -hanke neuvoo, milloin esimerkiksi lämmityksessä kannattaa vaihtaa metsähakkeeseen.

Euroopan unioni on antanut jäsenmailleen haastavat tavoitteet uusiutuvan energian käytön lisäämisessä. Suomessa keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi on kirjattu työ- ja elinkeinoministeriön velvoitepakettiin eli niin sanottuun risupakettiin.

– Tärkeimmäksi energia-
lähteeksi nousee metsähake. Hankkeen käyttö pitäisi tuplata, jotta uusiutuvan energian osuus energiantuotannossa nousisi tavoitteen mukaisesti 38 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä, selvittää puuenergieneuvoja **Perttu Ojakoski**

Jarkko Salo (vas.) veljensä kanssa perustama HJT-Holz toimittaa lämpökäsiteltyä puuta 95-prosenttisesti vientiin, pääasiassa Keski-Eurooppaan. Kotimaan kohteista tunnetuimpiin kuuluu Lahden hiihtomuseo, jonka ulkoverhous on yrityksen lämpökäsittelmää kuusta.

Varsinaisesta tuotannosta vastaavat HJT-Holzin tytäryhtiöt, JS-Lämpöpuu Oy ja Vilppulan Kolhossa toimiva Koivu-Group, joka on rakennettu toimintansa lopettaneeseen sahalaistukseen. Sahakoneet on purettu ja tontilla on nyt kaksi yritysyhdyntämön lämpökä-

sittelyuuneista. Uusin investointi on alueelle rakennettu 700 neliön käsittelykatos.

HJT-Holz on tytäryhtiöineen saanut rahoitusta laiteinvestointeihin ja tuotantotilojen rakentamiseen Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta.

– Tuesta on meille ollut suuri apu. Olemme pystyneet tekemään investoinnit kunnolla ja hieinan ylikin sen, mihin olisimme omin voimin uskaltaneet, Jarkko Salo sanoo.

käyttö aiotaan tuplata

Suomen Metsäkeskuksen Pirkanmaan alueyksiköstä.

Pirkanmaan puuenergiaselvityksen mukaan metsäenergian käyttöä voitaisiin lisätä huomattavasti, sillä maakunnan viljavat ja kuusivaltaiset metsät ovat oivallisia energiapuuvarastoja.

– Hakkeen käytön kaksinkertaistamiselle ei olisi mitään estettä, mutta nuorista metsistä energiapuun korjaaminen ei ole kannattavaa ilman tukea. Tuki pitäisi säilyttää ainakin nykyisen tasoisena. Nyt valtaosa metsähakkeesta saadaan päätteillä korjattavasta lat-

vusmassasta ja kannoista, Ojajoki kertoo.

Kustannukset ja säästöt puntariin

Metsähakkeen käyttöä lämmityksessä edistää Pirkanmaalla Moteista megawateiksi 2011–2013 -tiedonvälityshanke. Se tuo ministeriön risupaketin tavoitteet askelen verran lähemmäs toteutumista.

– Asiakkaitamme ovat muun muassa ilmastotavoitteisiin sitoutuneet pirkanmaalaiset kunnat. Neuvomme myös teollisuus- ja maatalousyrityksiä, jotka ovat kiinnostuneita vaih-

tamaan lämmitysjärjestelmänsä puuenergialle, hankkeen projektipäällikkönä toimiva Ojajoki kertoo.

– Kunnissa kartoitamme sellaiset kiinteistöremontit, joissa voitaisiin samanaikaisesti uusia myös lämmitysjärjestelmää. Lisäksi laskemme kunnan energiapuuvarat ja annamme karkean arvion pellettien tai metsähakkeen käytöstä syntyvistä säästöistä.

Teollisuusyritykset ja maatilat, joilla on halleja ja muita isoja, lämmitettäviä tiloja, voivat tilata hankkeesta selvityksiä, jossa arvioidaan lämmitysjär-

jestelmän muutoksen kannattavuus kokonaisuutena.

Myönteisten ilmastovaikutusten lisäksi metsähakkeen käyttöä puoltavat aluetaloudelliset hyödyt.

– Hankkeen tuottaminen ja kuljetus metsästä tarjoaa työtä useille toimijoille. Jos hakkeesta tuotetaan energiaa paikallisessa lämpölaitoksessa, taloudellinen hyöty jää kokonaan omalle paikkakunnalle, Ojajoki sanoo.

www.metsakeskus.fi/moteistamegawateiksi

– Uusien suklaamakujen kehittäminen on useimmiten kovan työn takana, kuten oli esimerkiksi raparperikonvehti. Siinä yhdistimme valkosuklaavaahtoon raparperihilloa. Tulossa on inkiväärisuklaata, kunhan maku saadaan kohdalleen, Suklaatilan tuotteet ideoiva Katja Järvenpää kertoo.

Kuva: Aina Välikoski

Maut aukeavat oikeassa järjestyksessä

Katja Järvenpää on kehittänyt Suojärven Suklaatilan tuotteiden reseptit.

Kaakao tulee tilalle raakamasana ja sen jälkeen se työstetään ja maustetaan levyiksi, konvehdeiksi ja suklaalohkoiksi. Mukaan maakuaineiksi pääsevät kotimaiset marjat, hillot, hunaja ja yrtit. Merisuolakin sopii makean kanssa.

– Maistelemme ja kokeilemme paljon. Suklaassa pienetkin raaka-ainevaihtelut tuntuvat yllättävästi.

Katja Järvenpää maistaa analyytisesti vivahteita arvioiden. Sitä voi jokainen kokeilla kotonakin valmiilla tuotteilla. Oikea järjestyks on suklaan maistelussa tärkeä, ettei makuai-astia tyrmätä heti alkuunsa.

– Aina lähdetään miedoimmas-ta eli valkoisesta suklaasta ja tumma jätetään viimeiseksi. Hyvin tumman suklaan makumaailma on kuiva ja hapokas, ja sen jälkeen valkoinen suklaa maistuu vain makealta. Konvehdeista maistetaan ensin marjaiset maut, sitten alkoholipitoiset. Alkoholii muuttaa makua todella paljon, Katja Järvenpää opastaa.

Tuleeko suklaan maistelusta villitys viini- ja juustoiltojen tapaan?

– Siihen on selvää kiinnostusta. Ja lisää haastetta makujen täsmä-miseen saa, jos suklaaseen yhdistää juustot tai viinit.

Makea maalaisherkkku

on ylpeä juuristaan

Suojärven Suklaatila työsti suklaasta ja maaseudusta makuyhdistelmän, joka vei yrityksen tuotteet vauhdilla lähiruoka- ja herkkupuoteihin.

Ylöjärvellä toimivan Suklaatilan tuotteilla on lähes sata jälleenmyyjää. Ne ovat pääosin pieniä yrittäjävetoisia erikoisliikkeitä, lähiruokapuoteja ja kylätoreja, jotka suklaarytys on valinnut tarkalla seuralalla. Se haluaa tietää myyntikanavansa ja varmistaa, että jälleenmyyjä tuntee suklaat ja osaa kertoa niistä asiakkaille.

Isoihin kaupan ketjuihin Suklaatila ei tavoittele tuotteitaan, vaikka kyselyjä sieltäkin on tullut. Pari poikkeusta tosin on.

– Paikallisessa Citymarketissa on

myyntihyllymme. Olen asioinut kauppiaiden liikkeessä jo silloin, kun siinä oli myyntiala parikymmentä neliötä, Suklaatilan isäntä **Tomi Järvenpää** kertoo.

Tamperelaisessa hypermarketissa maalaissuklaat ovat hyvässä seurassa lähiruokaosastolla.

Tehdään hyvää, ei hienostella

Suojärven tila siirtyi Katja ja Tomi Järvenpääille sukupolvenvaihdoksessa 2005. Pientilaan kuului peltoa, metsää ja tyhjillään

ollut navetta. Nyt remontoidussa navetas- sa tehdään suklaata, järjestetään maatilamatkailuhengessä suklaamaistajaisia ja pidetään kyläpuotia. Myynnissä on suklaan lisäksi kymmenien maatilojen ja pientuottajien tuotteita.

Ravintolapäällikkönä ja viestintäyrittäjänä työskennelleelle parille suklaa oli luonteva valinta. Alaa oli harrastettu ja tutkittu jo aiemmin, ulkomaita myöten. Keskieurooppalaista suklaakorkeakulttuuria ei kuitenkaan haluttu kopioida.

– Maaseutulähtöisyys on ykkösvalttimme, tuomme taustamme ja ajatuksemme reilusti esille. Täällä suklaata tehdään pelon laidalla. Se tekee meistä erilaisen, rososen. Suklaalla hifistely ei ole juttumme, vaan kunnon suklaa Suomen maaseudulta, Tomi Järvenpää linjaa.

– Haluamme esimerkillämme näyttää, että maaseudulla on mahdollisuus monenlaiseen kehittyvään elinkeinoitoimintaan.

Yritystä on viety eteenpäin maltilla. Kun markkinointiin saatiin vuonna 2011 vauhtia, kysyntäkin roihahti. Siihen vastaaminen on tuonut uutta investointipainetta tuotantoon, ja myös pari työntekijää tarvitaan lisää. Nyt suklaatila työllistää yrittäjien lisäksi yhden ulkopuolisen ja kiireapua.

Suklaatila on saanut tuotannon käynnistämävaiheessa tukea Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta 2007–2013.

Lähiuokaputiikki kasvaa verkossa

Aluksi vain Suklaatilan omia tuotteita myynyt tilapuoti on kasvanut nopeasti pikku kaupaksi, jossa on laajahko valikoima tuotteita maatiloilta ja pientuottajilta. Puodin jatke on verkkokauppa, joka operoi postin kautta. Kotiinkuljetuksilla asiakkaille saadaan myös tuoretuotteita ja pakasteita.

– Verkkokauppa on kiinnostava, mutta vaikea toiminta-alue, ja siihen liittyy usein ylisuuria odotuksia. Meillä on lähiuokaputiikki verkossa, ja kehitämme sitä kuten muutakin toimintaa pitkäjänteisesti. Tämä on yksi tukijalka lisää, monialaisuus sopii meidän tyypisiin yrityksiin, Tomi Järvenpää sanoo.

Kuva Aila Välikoski

Tomi Järvenpää kerää tilapuodista verkkokaupan tilaukset ja kuljettaa ne kerran viikossa asiakkaille Ylöjärvi-Hämeenkyrö-Länsi-Tampere-alueella. Tuoretuotteet hän noutaa mukaan samana päivänä niiden tuottajilta.

» OIVALLISTA!

Palstalla tutustutaan ELY-asiantuntijoihin.

Monta sarkaa kynnettävänä

Kun ylitarkastaja **Sami Talola** lopettaa työpäivänsä Pirkanmaan ELY-keskuksessa, kotona Nokian Sarkolasassa odottaa uuhikatras ja peltoviljelyksillä riittää tekemistä vuodenkierron mukaan.

– En kutsu itseäni sivutoimiseksi maanviljelijäksi, olen sekä viljelijä että virkamies. Tämä on elämäntapani siitäkin huolimatta, että työmatkaa kertyy päivittäin 30 kilometriä suuntaansa, hän kertoo.

Talola lunasti kotitilan itselleen muutama vuosi sitten. Peltoa on viljelyksessä 45 hehtaaria: ruista, kauraa ja lampaille nurmea. Lisäksi tilaan kuuluu 90 hehtaaria metsää.

– Lampaat ovat lähinnä maisemanhoitajia. Ne pitävät siistinä suojavyöhykkeen, joka sijaitsee tilan talouskeskuksen ja rautakautisen kalmiston tuntumassa.

Talola on viljellyt peltojaan luonnonmukaisesti vuodesta 1996 lähtien. Nyt hän suunnittelee siirtyvänsä integroituun tuotantoon syystä, joka kieli maatalouden nykytilasta Suomessa: karjanlannan hankkiminen on käynyt yhä vaikeammaksi, sillä moni lähistön karjatila on lopettanut toimintansa.

– Integroitu tuotanto ei ole uusi asia. Siinä sovelletaan luomusta tuttuja viljelykiertoja ja viherlannoitusta. Kemialliseen kasvinsuojeluun turvaututaan vain tarvittaessa, Talola selvittää.

– Luotan viljelijänä ympäristöystävällisiin viljelymenetelmiin, sillä kuluttajat ovat yhä kiinnostuneempia ruokansa alkuperästä ja ympäristövaikutuksista. Ennustan, että suuren yleisön valintojen seurauksena suomalainen maatalouspolitiikka vihertyy entistä enemmän.

Päivätyössään Talola on kirjoittanut tänä syksynä Pirkanmaan maaseutustrategiaa. Se perustuu alueen keskeisiin maaseudun kehittämistarpeisiin, ja sen pohjalta valmistellaan uusi Pirkanmaan maaseutuohjelma vuosiksi 2014–2020. Ohjelma on merkittävä maaseudun kehittämishankkeiden rahoittaja.

Hanketoiminta saa usein osakseen arvostelua hetken hyötyn tuottamisesta. Itsekin käytännön hanketyötä vuosia tehnyt Sami Talola ei ole aivan samaa mieltä.

– Kuten yrityselämästäkin tiedämme, aina ei voi onnistua, mutta harvassa ovat ne hankkeet, joista ei ole jäänyt jotain elämään ja korvan taakse tulevaisuutta varten. Rahoittamisessa pitäisi tietenkin osata tunnistaa edelläkävijät, joilta muutkin voivat oppia, hän sanoo.

Nyt linjataan maaseudun tulevaisuutta

Pirkanmaan uuden maaseutuohjelman 2014–2020 valmistelu on hyvässä vauhdissa. Työtä tehdään kuluvan ohjelmakauden kokemusten pohjalta.

Nykäiselle ohjelmakaudelle 2007–2013 varattiin yhteensä 60 miljoonaa euroa maaseudun kehittämiseen. Tästä summasta Pirkanmaan ELY-keskus myöntää noin 43 miljoonaa euroa, ja maaseudun paikalliset kehittämissyhdystykset, niin sanotut Leader-toimintaryhmät, myöntävät noin 17 miljoonaa euroa.

– Summilla on saatu maaseudulla paljon uutta aikaiseksi. On tuettu niin yrityksiä kuin yhteisöjä, luotu työpaikkoja,

rakennettu infraa ja parannettu elämisen laatua, kuvaa konsultti **Hanna Leiponen-Syyrakki** Jaanu Consulting Oy:stä.

Leiponen-Syyrakki sai syyskuussa valmiiksi kuluvan ohjelmakauden vaikuttavuusselvityksen, jota varten hän teki tilastoanalyysin sekä laajan kyselyn ja haastatteluja.

– Pääosa maaseudun toimijoiden antamasta palautteesta oli myönteistä. Erityisen tyytyväisiä oltiin Leader-hankkeisiin, joissa paikallinen kehittämistar-

ve ja resurssit kohtaavat hienosti. Tuella on saavutettu pysyviä tuloksia nopeasti, hän kertoo.

Yksi kritiikinaihe nousi selvästi esille: byrokratia. Vaikka sitä on jo purettu, hankerahoituksen ja yritystukien hakeminen ja hallinnointi koetaan vaativaksi.

Leiponen-Syyrakin mielestä ohjelmakauden strategisia tavoitteita kannattaisi myös terävöittää, ehkä jopa keskittyä vain muutamaankin kärkiteemaan.

– Toisaalta tavoitteiden suuri määrä

» Parhaat käytännöt -kilpailu levittää tietoa Suomen maaseudun kehittämishankkeissa syntyneistä hyvistä käytännöistä ja toimintamalleista. Pirkanmaalta vuoden 2012 finaaliin karsi kaksi hanketta. Voittajat julkistetaan 8. marraskuuta Maaseutugaalassa Tampereella.

Taiteilijaelämää Hämeenkyrössä

”Idea uudenlaisesta, luovasta kulttuurikeskuksesta syntyi Barcelonassa 2009. Olimme sikäläisessä taiteilijaresidenssissä kollegani, taiteilija **Pekka Ruuskan** kanssa. Pohdimme, miten Suomen kulttuurikenttää voisi kehittää ja residenssitoimintaa toteuttaa nykyistä paremmin.

Yhtenä iltana löimme sitten kättä päälle Arteleksen perustamisesta, ja jo puolen vuoden jälkeen teimme kaupat Hämeenkyrön kunnan kanssa vanhasta Haukijärven koulusta. Asuimme tuolloin molemmat Genevessä. Ostimme koulun näkemättä sitä etukäteen luottaen paikalla käyneen ystävän arvion. Meitä miellyttivät Hämeenkyrön kansallismaisemat sekä se, että F.E. Sillanpää oli käynyt tätä koulua. Se antoi tullevalle toiminnalle hyvän kulttuurivivahteen.

Paikat remontoitiin perusteellisesti maaseudun kehittämissuunnitelman investointi- ja kehittämistuellä. Kun puolen vuoden urakka päättyi, ensimmäiset vierat tulivat taloon saman tien.

Ideamme on tuoda kansainvälistä väriä suomalaisen kulttuurielämään, joten residenssim-

me on tähän mennessä suunnattu vain ulkomaisille taiteilijoille. Suomalaisille tarkoitettu ohjelma käynnistyy ensi vuonna. Voimme majoittaa 10–12 taiteilijaa kerrallaan. Vieraita tulee kaikilta taiteenaloilta kaikkialta maailmasta. Hakijoita on nelinkertainen määrä kuin voimme ottaa sisään.

Tarjoamme taiteilijoille perinteisen residenssitoiminnan tapaan asunnon ja työskentelytilaa sekä tämän lisäksi työvälineitä ja -laitteita, auton ja hyvät puitteet luovaan vapaa-ajanviettoon. Meillä painottuvat sosiaalisuus ja vuorovaikutus eri taiteenalojen välillä sekä vapaus luoda ilman ulkoisia pakotteita. Tuloksena on syntynyt kiinnostavia tapahtumia ja esityksiä. Taiteilijat osallistuvat paikallisiin tapahtumiin, esiintyvät laajalti Pirkanmaalla ja vierailevat esimerkiksi kouluissa.”

Teemu Räsänen, Arteles Oy
Taiteilijaresidenssin perustaminen Hämeenkyröön, kilpailusarjassa Mainio maaseutuohjelma

Parhaat k
20

kuvaa maaseudun kehittämisen monimuotoisuutta. Ei ole yhtä asiaa ylitse muiden.

Tulossa: Luomu ja lähiruoka

Uuden ohjelmakauden valmistelulle arvokasta tietoa saatiin kysymällä kehittämistoiveita. Vastauksissa eniten tukea odotettiin maaseutuyrittäjyyden ja asumismahdollisuuksien parantamiseen.

– Itse nostaisin asumisviihtyvyyden samalle viivalle yrittämisen kanssa. Monesti on niin, että maalta asuinpaikkaa etsivällä henkilöllä on jo yritysidea takataskussaan tai hän löytää sen uudesta ympäristöstään.

Tukea toivottiin myös elintarviketuotannon kehittämiseen ja perusmaatalouden kannattavuuden parantamiseen.

– Uuden ohjelmakauden strategiassa painottuvat lisäksi luomu ja lähi-

ruoka, Leiponen-Syyrakki sanoo.

Kiinnostuksesta luomuun ja lähiruuan markkinoinnin kehittämiseen kertovat myös Pirkanmaan ELY-keskuksen ja MTK-Pirkanmaan Kasvukausi-hankkeen teettämä tutkimus maatalouden näkymistä.

Kyselyyn vastanneista kolmannes oli kiinnostunut viljelijöiden lähiruokatuokkutoiminnasta. Eniten kiinnostusta osoittivat lampaankasvattajat sekä marja- ja vihannestuottajat, jotka myyvät jo nyt huomattavan osan tuotannostaan suoraan tilalta.

Tutkimuksen mukaan luomutuotoksen määrän ja luomutuotannon ennustetaan kasvavan Pirkanmaalla muuta maata ripeämmin.

Muu yritystoimintaa yhä tärkeämpää

Myönteisimpänä Pirkanmaan maaseutuohjelman vaikutukset nähtiin maa-

seudun muulle yritystoiminnalle, kuten maaseutumatkailulle, hevostaloudelle, koneurakoinnille ja energiayrittäjyydelle.

– Muun yritystoiminnan merkitys kasvaa sitä mukaa kun maa- ja metsätalouden osuus vähenee. Viime vuosina on perustettu esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan hoivayrityksiä. Niitä tukemalla voidaan vahvistaa peruspalvelujen saatavuutta maaseudulla, Leiponen-Syyrakki sanoo.

Nykyisellä ohjelmakaudella erilaisia yritystukia myönnettiin yhteensä 18 miljoonaa euroa yli 700 hankkeelle. Yrittäjyyden kehittäminen onkin yksi tärkeimmistä painotuksista myös uudella ohjelmakaudella.

» Vaikuttavuusselvitys julkaistaan Pirkanmaan ELY-keskuksen internetsivuilla loka-marraskuussa.

Hanke paisui tietopankiksi

”Rakentamisen ja asumisen mallit -hanke on viimeisin lenkki pitkässä ketjussa, joka sai alkunsa kymmenen vuotta sitten luonnonmukaisen rakentamisen työvoimakoulutuksesta. Tuoloin EU-hankkeena järjestetyn koulutuksen jälkeen perustimme yhdistyksen, Luomura ry:n.

Yleinen kiinnostus luonnonmukaiseen rakentamiseen oli jo herännyt, mutta olihan se pelkkä kuriositeetti rakentamisen valtavirrassa. Esimerkiksi työkohteemme Ekoateljeen savirappaukset ja turve-eristys kelpaisivat lähinnä Kymmenen Uutisten loppukevennykseksi.

Me Luomuran perustajat uskoimme asiaan. Muutimme Helsingistä Pälkäneelle, koska maaseudulla pientalorakentamista oli helpompia viedä eteenpäin. Täällä on väljyyttä, joka sallii ajatuksen lentää.

Luomura on kasvanut vuosien mittaan luonnonmukaisen rakentamisen teemapankiksi. Erilaisia kehityshankkeita viritetään, messuja ja tapahtumia järjestetään, julkaisuja toimitetaan. Nettisivumme ovat monipuolinen tietolähde. Vahvuutemme on pitkäjänteinen työ, jossa edellisen pohjalle luodaan uutta.

Pari vuotta sitten aloitettu Rakentamisen ja asumisen mallit -hanke on vastaus luonnonmu-

kaisen rakentamisen kasvavaan tiedonjanoon. Olemme satsanneet tiedon ja taitojen kokoamiseen ja levittämiseen. Sen sijaan että tuottaisimme vain muhkean loppuraportin, julkaisimme tietoa jatkuvasti jo hankkeen aikana.

Julkinen tuki on ollut ehdottoman tarpeellista, sillä luonnonmukaista rakentamista kokonaisuudessa ei edistetä bisnesvetoisesti. Olemme osallistuneet teeman ja tuotteiden kehittämiseen. Kysynnän kasvaessa parhaimmat ideat pääsevät rautakauppojen hyllyille ja rakennustyömaalle. Savirappausta löytyy nykyisin asuntomessutaloista, turve-eristyslevyot ovat juuri tulleet markkinoille.

Luomuran kehityskaari on hyvä esimerkki siitä, kuinka hanke- ja yhdistystoiminta synnyttävät maaseudulle uutta. Ihmisissä on käytännöllistä luovuutta, joka tuottaa tuettuna omaleimaisia ratkaisuja.”

Mikko Tuononen, Luomura ry
TerveTalo – Rakentamisen ja asumisen mallit, kilpailusarjassa Esimerkillinen ympäristöpanostus

Yhteystiedot

» Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri

Pellavatehtaankatu 25 (Pellava), Tampere

Valtakunnalliset palvelupuhelimet

Yritys-Suomi

- Puhelinpalvelu 029 5020 500
Alkaville yrittäjille ja yrityksille
- Verkkopalvelut ja seudulliset palvelupisteet
www.yritys-suomi.fi

Työlinja yritys-, yhteisö- ja työnantaja-asiakkaille

Neuvontaa ja opastusta verkkopalveluasioinnista TE-toimistossa, henkilöstön rekrytointiin, kehittämiseen ja työyhteisön muutos-tilanteisiin liittyvissä asioissa.

Puhelinpalvelu 010 194 907, ma-pe klo 8-18

- Tietoa TE-toimiston palveluista
- EU:n ulkopuolisten työpaikkojen ilmoittaminen ja muuttaminen sekä sellaisten työpaikkojen ilmoittaminen ja muuttaminen, joissa sijaintipaikkakuntaa ei voida määrittää
- Opastus sähköisten palvelujen käyttöön

Muut Työlinja-palvelut

- Koulutusneuvonta 010 194 901, ma-pe klo 9-17
- Työttömyysturvaneuvonta 010 194 911, ma-pe klo 9-17
- Muutosturvaneuvonta 010 194 910, ma-pe klo 9-17
- Venäjänkielinen palvelu 010 194 924, ma-pe klo 12-17

Verkkopalvelut

www.mol.fi

- avoimen työpaikan ilmoittaminen verkkolomakkeella
- CV-haku on työkalu, jolla voi etsiä suoraan sopivaa työntekijää työnhakijoiden jättämistä CV:stä. Palvelussa voi tilata myös CV-vahdin, joka toimittaa tiedot hakukriteereihin sopivista henkilöistä suoraan sähköpostiin

» Liikenne ja infrastruktuuri

Yliopistonkatu 38 (Attila), Tampere

Liikenteen asiakaspalvelu

- 020 690 300 asiakaspalvelu (ma-pe klo 9-16)
neuvonta ja palautteet
- 020 690 301 kundservice (må-fre kl. 9-16)
- 020 690 303 neuvonta yksityisteiden
valtionavustuksista (ma-pe klo 9-16)
- 020 02100 tienkäyttäjänlinja,
ilmoitukset tiestön kunnosta ja
liikenteen ongelmista (24h/vrk)

» Ympäristö ja luonnonvarat

Yliopistonkatu 38 (Attila), Tampere

ELY-keskus on avoinna arkisin klo 8.00-16.15

Puhelinvaihe: 029 5036 000

Postiosoite: PL 297, 33101 Tampere

www.ely-keskus.fi/pirkanmaa

KAIKILLE NUORILLE TÖITÄ

WWW.NUORILLETOITA.FI